

A bírálóbizottság értékelése

Pintér Márta disszertációja bővelkedik új, saját kutatói tapasztalaton nyugvó tudományos eredményekben. Egyúttal szervesen illeszkedik a magyar drámatörténeti szövegkiadás évtizedek óta folyó munkálataiba is. A szerző elhivatottságát igazolja, hogy egy esztétikai szempontból ma már szinte befogadhatatlan, emiatt az irodalomtörténet fősodrából kikerült, több száz tételes szövegkorpuszt kellett elemeznie, s rávilágítania a művek rejtett értékeire. Összegzést ad egy önállóan vizsgálható drámatéma-csoport kora újkori magyarországi elméleti előzményeiről, poétikai és színpadi hagyományáról. Egzakt módszerekkel rendszerez, s értékes következtetések sokaságával gyarapítja ismereteinket a hazai és határon túli közgyűjteményekben őrzött primer források, a magyar és a külföldi szakirodalom kiaknázásával. A bírálók kiemelték a közép-európai többnyelvűség dimenziójának alkalmazását, az interdiszciplináris nézőpontot, az anyag és a szakirodalom egységes rendszerbe állítását, a dolgozat logikai rendjét, a pontos terminológiát, a hivatkozások és a nyelvi kivitelezés minőségét.

Pintér Márta javaslatot tesz a történelmi drámák dramaturgiai jellemzőinek kategorizációjára, a két legfőbb modellt a *cseldráma* és a *konzultációs dráma* jelenti. A disszertáció egyik fontos következtetése, hogy ez utóbbi jóval nagyobb arányban van jelen az iskolai színjátszásban, mint ahogyan azt korábban gondoltuk, bár a hivatásos színpadról hamar eltűnik. A cseldráma viszont, amelyre a legtöbb példát a jezsuita iskolai színjátszásban találni, tovább él, sőt a romantika kedvelt drámatípusa lesz. Pintér végigvezeti az olvasót azon a poétikai folyamaton, amelynek során klasszicista és a preromantikus történelmi drámákban a hangsúly a cselekményről áttevődik a jellemekre. A 18. század közepétől kezdve a jezsuita drámákban az új típusú nemzeti hős: *mártír* (Zrínyi- és Hunyadi László-drámák). A történeti témák kényes vonatkozásait elkerülendő a drámaszerzők a közvetett beszédaktusok különféle formáit választják: az iróniát, a metaforát és az indirekciót. A dolgozat ezek előfordulásait és típusait is részletesen elemzi.

Pintér Márta hatalmas forrásanyag vizsgálatával fekteti le a történelmi drámatematika felekezeti és korszakonkénti megoszlását, feltárva az egyes iskolatípusokban uralkodó teológiai és pedagógiai szemlélet nyomait a drámakínálatban. A bibliai és ókori tematika mellett – amelyet a 18. századi olvasók nem tekintettek fikciós jellegűnek – a század második harmadában magyar és a világtörténelem néhány jeles személyisége is iskolai tananyagként került színpadra hazánkban, elsősorban a nemzeti önazonosság jegyében (államalapítók és újraalapítók, törökverő hősök stb.), ami azért különösen fontos, mivel a magyar fő- és középnemesség számtalan tagjáról tudjuk, hogy résztvevője vagy közönsége volt az ilyen tárgyú színjátékoknak. Mindezt gondos ízléstörténeti elemzés egészíti ki, kitérve a jezsuita és piarista hagyomány, valamint a protestáns iskoladrámák eltéréseire. Hangsúlyozza, hogy a színjátszás a történelem tantárgykénti oktatása előtt, de azzal egy időben is elláthatott ismeretterjesztő szerepkört.

Harmadik nagy fejezetében Pintér Márta a hivatásos színjátszás, főként a Kelemen László-féle társulat repertoárját vizsgálja a történeti témakör vonatkozásaiban. Fontos szerepet tulajdonít a Hungarus polgárság magyar történeti érdeklődésének pl. a Zrínyi-kultusz kiépítésében. A dolgozat alapvető újdonságai közé tartoznak a kolozsvári színháztörténet e korszakát érintő kutatások, illetve az erdélyi és a magyarországi színműírók repertoárjának összehasonlítása.

Az opponensek a drámaelméleti és filológiai háttérhez további kutatási irányokra tettek javaslatot pl. a nürnbergi Leonhard Culmann (Kühlmann) vagy a neoplatonizmus hatását feltételezve. A *consultatio* mint retorikai hatótér, illetve a dráma műnem határának tekintett dialógusok elemzése sem tekinthető lezártnak. További figyelmet érdemel Vossius vagy a strassburgi Johann Sturm hatása, az evangélikus iskoladrámák kapcsolata az allegorikus költészettel, a színjátszás és a prédikációirodalom összefüggései, a történelmi hősök

kontaminációja (például Attila és Mátyás király alakjának párhuzamai), a színi előadások lokális és regionális identitást erősítő jelenléte, a közköltészeti kölcsönhatások, az iskoladramák népi utóélete. Kimeríthetetlen vizsgálati terepet jelent a magyar és világirodalmi intertextualitás, a mintakövetés, a fordítás-átdolgozás, akárcsak a szerzői attribúció kérdése, amely legalább annyira jellemzi a 18. század magyar drámairodalmát, mint verstermését.

Néhány tulajdonnév egységesíthető írásmódján, a latin és francia idézetek némelyikének ellenőrzésén, a disszertáció óta megjelent szakirodalmi újdonságokon és minimális formai javaslatokon túl a bírálók egyhangúan javasolták az akadémiai doktori cím odaítélését. Szorgalmazták továbbá a disszertáció mielőbbi monografikus kiadását, gazdag mutatókkal, amely új alapokra helyezheti a 18. századi magyar dráma kutatását, de a korszakot érintő egész irodalomtörténeti diskurzust is.